Vaherahu-aastad Liivimaal oleksid rohkem kaasa aidanud seisukorra paranemisele, kui mitte Poola sõjalised ettevõtted mujal poleks nõudnud järjest uusi sõjamakse ega oleks peale pannud uusi sõjakohustusi, mis linna raskelt rõhusid. Nii näiteks ei suutnud kodanikkond täita kogu riigis tarviliseks osutunud pobori nõudeid, millest vabastamise väepealik lubas ühekordse maksu (600 kuldna) vastu. Kuivõrt kehvaks oli jäänud linn, selgub iseloomustavaimalt asjaolust, et raad pidi, sest et linna ähvardas piiramine rootslaste poolt, laskma maha kiskuda õlgkatused linnas. Suurel Gildil polnud 1618. a. enam ainelisi võimalusi lagunenud gildihoone korrashoidmiseks ning oldermann pidi majakatuse järelevaatamise asjus pöörduma palvega rae poole. Loomulikult ei võinud ka kooliasjandus olla säärase ainelise kitsikuse ajal õitsval järjel; kaebed viletsa seisukorra üle kostavad järjest kuuldavamalt. Väherõõmustava mulje jätavad nõiaprotsessid; 1608., 1617. ja 1619. a. kohta on säilinud mõned seesugused, millede ohvriks on langenud mitmed isikud.

Säärases olukorras oli kodanikkonna vahekord jesuiitidega eriliselt raske; ja äärmuseni kurnatud väike asula olekski lõppeks alla jäänud järjest energilisemale jesuiitide survele ja rekatoliseerunud, kui mitte lõplik vallutamine rootslaste poolt poleks protestantismi kestvale võidule aidanud.

1613. a. võttis Võnnu peadiakon paater Tecnon kirikukatsumise Liivimaal ette. Tartus laskis ta avalikult välja kuulutada ülalmainitud kahemõttelise, kuningas Sigismund III käskkirja 1589. a., millega keelatakse luteriusuliste jumalateenistused eestlasile ja lätlasile kuninglikes ning kroonumõisais; seda korrati l. XII. 1612 mingisuguse lisandiga, mis toonitas käskkirja uuendamise vajadust; käskkirja põhjal nõudis paater Tecnon eestikeelsete jumalateenistuste lõpetamist linnas. Raad ja kodanikkond protesteerisid energiliselt seesuguse privileegiumide rikkumise vastu, — kindlustasid ju privileegiumid kõigile linna elanikele vaba kuuluvuse ev. luteri usutunnistusse. Väepealiku juurde läkitati saatkond, kes aga ei saavutanud eestikeelsete jutluste asjus mingit tagajärge, hoolimata Tartu kastellaani Bertram Holzschueri ja Riia linna eestkostest. Nii tuli eestikeelsed jumalateenistused lõpetada ja eesti jutlustaja ametist vabastada. 1617. a. võis Tallinna mitmepäevaste pidustustega pühitseda usupuhastuse maksmapaneku mälestuspäeva, kuna Tartu ei tohtinud jesuiitide surve all lubada enesele midagi sarnast; katoliku praost Balthasar Gotthardi, kellele Tecnon oli usaldanud oma korralduste elluviimise, tungis järjest ägedamalt kallale veel ainsale kohalolevale saksa jutlustajale ning rõhus kodanikkonda ikka uute abinõudega. Et senini ei oldud küllalt täppis gregoriaani kalendri käsitlemises, siis nõudis praost Gotthardi 1614. a. selle vankumatut pidamist ja 1616. a. saadeti raele selles asjas eriline käskkiri. 1617. a. nõudis asestaarosta Wasinski, et raad laseks välja kuulutada aastalaada uue kalendri järele; nii siis näib viimane olnud ainumaksev. Raad tõendas enesel puuduvat väljakuulutaja, pidi seda aga siiski laskma teatada kirikuis. Järgmisel aastal läksid jesuiidid oma toiminguis nii kaugele, et valvasid Jaani kiriku juures ega lasknud ühtegi eestlast saksa jumalateenistusile; koguni kihutasid nad eestlased saksa jumalateenistusilt lihtsalt välja. Kõigis vägivallategudes toetas neid asestaarosta Wasinski ja nimelt, nagu ta ise tõendas, kuninga käsul. Praost võttis üles põhiküsimuse, kas Jaani kirik kuulub sakslasile või eestlasile: kuuluks ta eestlasile, kes ometi pidid tunnustama katoliku kirikut, siis oleksid sakslased kaotanud oma jumalakoja ning jumalateenistused oleks tulnud lõpetada, mille poole jesuiidid kõigi abinõudega püüdsidki. Praost ei tahtnud enam lubada saksa õpetajal võtta eestlasi armulauale. 1621. a.

Tartu, lk. 57